

VEDENÍ BOJE A OPERACÍ V ZASTAVĚNÝCH PROSTORECH

Ve druhé světové válce docházelo velmi často k vleklým a úporným bojům o velká města, protože jejich dobytí a na druhé straně ubránění kromě taktických a operačních výhod mělo i morálně politický význam pro obyvatelstvo i armádu. Proto sovětské velení v počátečním období války s přihlédnutím k těmto faktorům věnovalo takovou pozornost obraně Leningradu, Moskvě, Stalingradu i dalších měst a na ovládnutí městských aglomerací mnohdy záviselo splnění cílů operací. Některé operace Sovětské armády byly připravovány a vedeny právě s cílem zmocnit se důležitých průmyslových aglomerací a rozbít uskupení fašistických vojsk, bránících tyto prostory. Například ostravská operace trvala 57 dní a v průběhu ní bylo osvobozeno více jak 700 měst a obcí kolem Ostravy. Zkušenosti z těchto bojů jsou poučné a aktuální i pro naše vojska a je nutné je neustále studovat a přehodnocovat s přihlédnutím k současným podmínkám a názorům na vedení operací. Je třeba vidět, že po odražení agrese nepřítel a přenesení vlastní bojové činnosti na jeho území, by měla každá divize ve svém pásmu činnosti několik sídlišť městského typu. V pásmu armády by se vyskytly 1–2 městské aglomerace. V některých prostorech města splývají s okolními vesnicemi a městskými sídlišti a vytvářejí rozsáhlé, hustě zastavěné prostory, zejména v západní části NSR, jejichž plochu měříme na desítky i stovky km². V armádách NATO,

zejména v armádě USA, věnují zvýšenou pozornost přípravě vojsk na boj ve městech a zastavěných prostorech. Podle jejich názorů se současná hustota, situování a další růst zastavěných prostorů musí odrazit v tom, že bojová činnost v těchto podmínkách se stane nedílnou součástí operací. Celkem můžeme rozlišit tyto hlavní odlišné skupiny zastavěných prostorů:

- zastavěné pásy (spojují zastavěné prostory podél komunikací a údolí),
- města (s počtem obyvatel do 500 000),
- velkoměsta s přidruženými předměstími (městské aglomerace), ve kterých žije až několik miliónů obyvatel na rozloze 150 a více km².

Z celkové rozlohy NSR (250 000 km²) tvoří 29 % lesy, 10 % zastavěné prostory a 5,5 % pustiny, bažiny a vodstvo. Rozlohy zastavěného prostoru se každoročně zvyšují o 300 km² a jejich množství stoupá směrem na západ, přičemž nejhustší je v severozápadní části NSR.

Města samotná vytvářejí pro útočící vojska řadu problémů. Rozsáhlý růst většiny měst, jejich situování na důležité směry (komunikace a vodní toky) a v mnoha případech i splývání měst s lesními porosty dále omezuje možnosti jejich obejití.

Svým tvarem, různě hustou zástavbou (souvislou i nesouvislou), celkovou rozlohou a situováním do terénu, velikostí objektů a návazností na předměstské zástavby omezují zastavěné prostory pohyb útočících vojsk a umožňují nepříteli rychlé

vybudování pevné obrany s mnoha různými překážkami.

Obraně měst je v armádách USA i NSR přisuzován důležitý význam z toho důvodu, že zástavba umožňuje obránci využít těchto výhod a zvláštností:

- ztěžuje pohyb a manévr útočících vojsk,

- umožňuje využívání odolných kamenných a betonových budov k organizování kruhové obrany, členění obrany i do výšky (v patrech), vést několikavrstvou palbu, využití inženýrských sítí, metra i zdrojů města pro plynulé zásobování a včas zjistit pohyb kolem komunikací,

- zvyšuje hustoty v obraně,

- omezuje pozorování, výhled a využití maximálního dostřelu.

Obrana měst je obvykle součástí celkového obranného systému divize, nebo sboru a zahrnuje jak obranná zařízení na přístupech k městu (aglomeraci), tak i uvnitř prostoru. Zvláštní pozornost bude nepříteli věnovat systému paleb a zátarasů. Při vedení obranného boje uvnitř města bude klást důraz na obranu jednotlivých budov a dalších důležitých objektů.

Obrana bude vedena podle zásad polní obrany na vzdálených přístupech (tzv. vnější kruh, který bude tvořen 1–2 vnějšími obrannými čarami vzdálenými od sebe 15–25 i více km). Uvnitř města se bude organizovat systémem obranných postavení a prostorů s cílem udržení klíčových objektů. Obranné čáry a postavení budou zaujímat jak odcházející vojska z fronty, zpravidla systémem spěšně zaujaté obrany, tak i vojska připravovaná k tomuto úkolu již dříve.

Z toho je zřejmé, že naše vojska se ve městě mohou setkat se silnou, hluboce členěnou a odolnou obranou nepřitele, jež již překonání si vyžádá značné úsilí a dokonalou součinnost všech druhů vojsk. Zkušenosti z bojové činnosti v závěrečném období Velké vlastenecké války umožňují vyvodit důležité závěry pro organizaci a řízení boje v hustě obydlených oblastech.

V hustě obydleném terénu s domy přeměněnými v palebné sruby by se činnost útočících vojsk podobala průlomů silně opevněné obrany.

Vzhledem k lepším možnostem krytu a skrytu v zastavěném prostoru může obránce odrazit útok protivníka i při poměru vyšším než 3:1.

Z těchto závěrů je ustanovení předpisu Oper-1-1 logické. „Hlavní uskupení útočících vojsk zpravidla velká města v průběhu útoku obcházejí. Jestliže jsou obsazena velkými silami a připravena k obraně a

není možno se jich zmocnit použitím klasických zbraní, je nutno použít jaderných úderů. K jejich ovládnutí se vyčleňuje nejnutnější počet sil a prostředků ze sestavy 1. sledu útočících vojsk... Do vleklého boje k ovládnutí velkých měst se vojska zavazují jen v krajním případě, protože následkem může být snížení rychlosti útoku a zničení útočících vojsk jadernými zbraněmi nepřítele.“

I když boj o osady, města a zastavěné prostory vyžaduje mnoho času, sil a prostředků a v minulosti byly proto častěji obcházeny, nelze dnes dát jednoznačnou odpověď, zda zastavěný prostor obcházet, nebo dobýt a ovládnout.

Odlišné a převážně nepříznivé podmínky zastavěného prostoru pro útok je proto nutné respektovat již při přípravě útočné operace v použití tankových a motostřeleckých svazků k vytváření vhodných uskupení útočících vojsk, jejich bojových sestav a v použití výsadků, letectva a ostatních druhů vojsk a služeb. O tom, že obcházení zastavěných prostorů nebude vždy účelné a možné, svědčí to, že:

- rozsah zastavěného prostoru nebude poskytovat jinou možnost,

- většina komunikací, zejména uzlů, je situována právě do těchto prostorů,

- přechody přes vodní toky (mosty) jsou zpravidla uvnitř, nebo v okolí městských aglomerací,

- vedení protizeteří a paleb z těchto prostorů do boku útočících vojsk mohou negativně ovlivnit postup vojsk,

- obsazením lze získat zdroje pro zásobování, kapacity pro opravy bojové techniky apod.,

- osady umožňují ukrytí vlastních vojsk před pozorováním, palbou a v neposlední řadě i před nepříznivými povětrnostními podmínkami.

Můžeme tedy předpokládat, že zastavěný prostor bude zpravidla podle situace

- ovládnutý s použitím jaderných zbraní,

- ovládnutý z chodu s použitím konvenčních prostředků ničení,

- částí sil blokováni, hlavními silami obcházen a poté ovládnut vyčleněnými silami s plánovitou přípravou.

Způsob dobytí zastavěného prostoru nebo jeho obejítí bude záviset na mnoha faktorech, především na:

- síle a stupni vybudování obrany zastavěného prostoru,

- postavení obrany zastavěného prostoru v celém systému obrany,

- množství sil a prostředků jak nepříteli, tak vlastních vojsk.

Ovládnutí prostorů s použitím jaderných zbraní

Použití jaderných zbraní bude problematické pro obě strany. Musíme vzít v úvahu, že útočící strana použitím těchto prostředků vyvolá velké nekontrolovatelné požáry nebo masové rozhoření a zamoření prostorů, čímž si může rozhodujícím způsobem ztížit manévry, a další postup tímto rozbořeným terénem může být na delší dobu znemožněn.

Po použití jaderných úderů nebo jaderných min v zastavěných prostorech mohou vzniknout závaly až několikametrové výšky a mohou tak částečně nebo úplně zatarasit pozemní komunikace.

Např. při jaderném úderu 20 kt vznikne

- pásmo úplného zničení o poloměru $r=580$ m a ploše $P=2$ km²,
- pásmo úplných závalů o poloměru $r=1500$ m a ploše $P=4,7$ km²,
- pásmo částečných závalů a požárů o poloměru $r=3100$ m a ploše $P=9,8$ km².

Zvlášť složitá situace by byla ve starších částech měst. Použití jaderných zbraní bude tedy záviset především na tom, v jakém rozsahu budou útočící vojska potřebovat dané území pro další úspěšné rozvíjení operace a na síle nepřítele, který prostor brání. Jaderné úderů bude neúčelnější používat na vojska ve větší hloubce; v bližší hloubce se jeví výhodné použít jaderné úderů menších ráží. Epicentra a druhy výbuchu je nutné určit rovněž podle toho, jaká je možnost obejití vzniklých zavalených prostorů. Z tohoto hlediska se naskytá otázka použití neutronových úderů, při kterých jsou potlačeny ničivé účinky tlakové vlny. Na druhé straně však dostatek objektů pro ukrytí živé síly nepřítele snižuje jejich efektivnost a účinnost.

Ovládnutí prostoru z chodu bez použití jaderných zbraní

K ovládnutí zastavěného prostoru z chodu velitel armády soustřeďuje úsilí útočících vojsk, letectva a dělostřelectva na zabránění odchodu nepřítele a jeho rozdělení již na přístupech k bráněnému prostoru. Pokud se nepodaří zničit nepřítele bránícího vzdálené přístupy k městským aglomeracím, lze předpokládat, že tyto síly posílí obranu uvnitř měst a tím se dále zesilují ovládnutí celého prostoru.

K vytvoření podmínek pro ovládnutí zastavěného prostoru se jeví jako výhodné použít vzdušný výsadek vysazený na volná

prostranství v zastavěném prostoru s úkolem:

- vést útok do týlu nepřítele a narušit jeho obranný systém,
- ničit základny a sklady nepřítele,
- ničit 2. sledy a zálohy nepřítele,
- ovládnout mosty, komunikační uzly apod.,

— ničit místa velení a spojovací uzly, a tím účinně napomáhat rychlému tempu a úspěšnému pronikání útočících vojsk, zvláště jejich předsunutých odřadů. Všechné bude použito frontového letectva, které ničí vojska nepřítele v opěrných bodech a přicházející zálohy z hloubky, ničí prostředky jaderného napadení a brání vlastní vojska před úderem ze vzduchu. Kromě ničení nepřítele leteckými raketami a pumovými úderů půjde o masové použití palubních zbraní, které nemají takové účinky při bojení staveb a při zatarasení komunikací uvnitř zastavěných prostorů. V důsledku toho lze předpokládat širší použití bojových vrtulníků a stíhacího bombardovacího letectva. Vzhledem k číslitosti a malé přehlednosti zastavěného prostoru bude letectvo jedním z hlavních zdrojů informací o silách nepřítele. Dělostřelectvo bude na maximální vzdálenost podporovat boj taktických vzdušných výsadek a předsunutých odřadů. Bude ničit palbami na vyžádání uskupení nepřítele, jeho živou sílu a bojovou techniku rozmístěnou na volném prostranství. Raketometné dělostřelectvo bude kromě toho bořit objekty, které brání útoku vojsk. Zvláště výhodné při boji ve městě se jeví použití minometů a granátometů, které mohou bezprostředně podporovat útok motostřeleckých jednotek a ničit bránícího se nepřítele ať již na křižovatkách, náměstích či jiných prostranstvích. Je nutné uvažovat i o použití ohňometů.

Předsunuté odřady za podpory dělostřelectva a frontového letectva pronikají z chodu do města, zmocňují se důležitých klíčových objektů, rozdělují a ničí bránící uskupení nepřítele.

Svazky armády a zvláště tankové divize obcházejí město, z chodu ničí přicházející zálohy a izolují v součinnosti s taktickým vzdušným výsadek a letectvem uskupení nepřítele v městské aglomeraci jak ze země, tak i ze vzduchu od přísunu čerstvých sil a materiálních prostředků z hloubky obrany nepřítele. Zteč na nepřítele se vede současně, z několika stran, a sblíhových směrů s cílem rozdělení a rozdobení obrany nepřítele, ničení rozdělených uskupení po částech.

Bojová činnost vojsk má charakter postupného boje k ovládnutí jednotlivých

budov, opěrných bodů, bloků a ulic. Boje v zastavěném prostoru budou tedy mít mnoho společného s vedením bojů v horském a zalesněném terénu. Budou se vyznačovat útoky na směrech, činností obcházejících a úderných odřadů. Velmi složité bude udržení součinnosti mezi útočícími vojsky navzájem i s dělostřelectvem a letectvem. Pro úspěšnou činnost v boji v zastavěném prostoru u prvosledových útvarů a jednotek se budou vytvářet zpravidla úderné odřady v síle motostřeleckého praporu zesíleného tanky, dělostřelectvem (zpravidla samohybným), četou PTRS, ženijní četou s trhavinami a ženijní technikou, speciální chemickou četou s ohňomety.

U Sovětské armády jsou stanoveny při boji v zastavěném prostoru tyto normy: — prapor útočí po 1—2 souběžných hlavních ulicích s přílehlými domovními bloky v šířce do 1 km,

— pásmo pluku zahrnuje 2—4 hlavní ulice nebo městskou čtvrť a dosahuje šířky až 3 km,

— pásmo divize obvykle zahrnuje část velkoměsta a je široké až 10 km,

— hloubka bojového úkolu divize (pluku) může být menší než za normálních podmínek, závisí na velikosti města, jeho připravenosti k obraně, uskupení bránců se nepřítel.

S přihlédnutím k omezenému použití tankových jednotek a útvarů můžeme říci, že hlavní tíhu boje v zastavěném prostoru ponese motostřelecké útvary a jednotky.

Druhé sledy a zálohy budou zasazovány pravděpodobně po částech s přihlédnutím k terénním možnostem.

Je-li zničen nepřátelský odpor a prostor ovládnutý, hlavní síly neprodleně opouští městskou aglomeraci a pokračují v ničení odcházejícího nepřítele.

Blokování a obejití prostoru

V případě, kdy se nepodaří ovládnout prostor z chodu, bude výhodné jej blokovat a hlavní úsilí soustředit na rozvíjení útoku do hloubky. Města a městské aglomerace úporně bráněná nepřítelem se při nemožnosti jejich ovládnutí z chodu budou dobývat po období příprav. Pokud hlavní síly armády rozvíjejí útok do hloubky a pro dobytí prostoru byla vyčleněna jen část sil armády, soustřeďuje velitel armády pozornost na velení útočícím vojskům. Velení vojskům, která blokují prostor, se bude uskutečňovat zpravidla ze záložního velitelského stanoviště. Více pravděpodobné však bude, že vojska blokující zastavěný prostor převezme jiná armáda a k jeho dobytí se zplánuje nová armádní útočná operace. Dobývání zastavěného prostoru bude spojeno s ničením obklíčeného nepřítele a bude zahájeno dělostřeleckými a leteckými údery na nejdůležitější místa obrany nepřítele. Zteč se bude vést současně z několika stran na sbíhových směrech s cílem rozdělit a rozdrobit obranu nepřítele a zničit ho po částech. Hlavní úder armády při dobývání takového prostoru se volí zpravidla na směru, který zabezpečuje rozčlenění uskupení nepřítele a zmocnění se těch objektů, jejichž ovládnutím je narušena celistvost obrany nepřítele.

V závěru chci zdůraznit, že nelze jednoznačně říci, že zastavěný prostor a velká města se svými sídlišti v okolí se budou obcházet. Vzhledem k tomu je třeba, aby štáby věnovaly pozornost rozpracování činností při vedení bojů v zastavěném prostoru. Přitom je třeba vycházet ze zkušeností Sovětské armády z druhé světové války s přihlédnutím k zásadám pro přípravu a vedení operací.